

джерелом живлення лексики української мови. І хоча такі слова, як *снікерсуй, хайканемо, хайк, шейканемо, шиканемо, фантануй, драйв, гріндіозний, смачнісімо* не належать до літературних, проте закріплені в узусі і часто функціонують як сленгові. Такі лексеми мають конотативний відтінок і відіграють роль субкоду, що ніби виокремлює соціальну чи вікову групу людей, які їх використовують у комунікації [8]. Для рекламних текстів російською мовою характерними є приклади використання такого соціокультурного явища як просторіччя [6], яке можна віднести до різновиду сленгу. Такі слова як *маршрутка, батя, зачетка, тачка (машина), лимон (миллион), зелень (доллары)* та ін. все частіше зустрічаються у рекламних текстах, особливо тих, що спрямовані на певні соціальні та вікові категорії споживачів (молодь, студенти та ін.)

В цілому, тенденції останніх років вказують на те, що грецький рекламний дискурс, все більше орієнтований на специфіку побудови англомовної реклами [13]. Про це свідчать чисельні приклади вживання новогрецьких рекламних неологізмів за аналогією з англіцизмами та ін. Однак при цьому, рекламні тексти новогрецькою мовою набувають неповторну національну забарвленість.

Враховуючи вищезазначене, доходимо висновку про співвіднесення в рекламному дискурсі глобалізаційного та національного дискурсів, які сукупно визначають його світоглядну та креативну специфіку: з одного боку, привносять і транслюють як загальнолюдські, так і сторонні, не завжди органічно адаптовані, життєві настанови та ідеали, а з другого – апелюють до ментального й історичного досвіду та генетичної пам'яті соціуму [5].

На нашу думку, в умовах глобалізаційного дискурсу, що виразно позначений в рекламній сфері, наявність національної (культурної та чисто мовної) специфіки в рекламному просторі кожного соціуму визначається такими національно-культурними та правовими чинниками як релігія і мистецькі цінності, життєві історичні стереотипи, мовні особливості, значущі елементи, законодавство.

Література:

1. Бершак Н.О. Особливості перекладу англомовної реклами косметики / Н.О. Бершак // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 9 (220). – Ч. III, 2011. – С. 14–15.
2. Блакар Р.М. Язык как инструмент социальной власти / Р. М. Блакар // Язык и моделирование социального взаимодействия – М. : Прогресс, 1987. – С. 88–90.
3. Бугенова Л. А. Рекламные тексты на казахском и русском языках в межкультурной парадигме : авто-реф. дис.... к. филол. н. : спец. 10.02.01 «Русский язык»; 10.02.02 «Казахский язык» / Л. А. Бугенова. – Алматы, 2007. – 23 с.
4. Бугрим В. Ментальність і реклама / В. Бугрим, Т. Компанієць // Рекламист. – 2007. – № 8. – С. 6–11.
5. Грицюта Н. М. Естетичні тенденції креативу сучасної реклами (до проблеми використання міфотехнологій у рекламній творчості) / Н. М. Грицюта // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2007. – № 766. – Вип. 51. – С. 148–152. – (Сер.: Філологія).
6. Дьячок Т. М. Просторечие как социолингвистическое явление / Т. М. Дьячок // Гуманитарные науки. – Вып. 21. – М., 2003. – С. 102–113.
7. Дядечко Л. П. Рекламні тексти в комунікативному просторі / Л. П. Дядечко // Мовні і концептуальні картини світу. – Вип. 24. – Ч. 1. – К. : Вид-во Київ. націон. університету ім. Т. Г. Шевченка, 2008. – С. 285–290.
8. Смирнова Т. В. Національно-культурні компоненти в рекламних текстах / Т. В. Смирнова // Вісн. Київ. ун-ту. Сер.: Міжнародні відносини. – 1998. – Вип. 10. – С. 72–73.
9. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття: (На матеріалі мови засобів масової інформації) / О. А. Стишов. – 2-ге вид. – К. : Пугач, 2005. – 388 с.
10. Фоминова Д. В. Рекламный как разновидность современного мифа // Миф и мифотворчество в междисциплинарной научной парадигме: Материалы Всероссийской научно-практической конференции с международным участием. 5 марта 2012 г. / Д. В. Фоминова; под. ред. А.Д. Кривоносова. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2012. – 0,14 п.л.
11. Хавкіна Л. Сучасний український рекламний міф : монографія / Л. Хавкіна. – Х. : Харківське історико-філологічне товариство, 2010. – 352 с.
12. Шиприкєвич О. Етнічні стереотипи в сучасній українській телерекламі / О. Шиприкєвич // Народна творчість та етнографія. – 2010. – N 1. – С. 94–99.
13. Χατζησαββίδης Σ. Ελληνική γλώσσα και ο δημοσιογραφικός λόγος: θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις / Σ. Χατζησαββίδης. – Αθήνα: Gutenberg, 2000. – 157 σ.

УДК 81'37:81-139:821.111

В. Л. Сергієнко,

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, м. Івано-Франківськ

ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ *NOBILITY* В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ НА РУБЕЖІ XIX – XX СТОЛІТЬ: ЦІННІСНИЙ ТА СИМВОЛЬНО-ОБРАЗНИЙ СКЛАДНИКИ

У статті йдеться про лінгвокультурологічний та лінгвокогнітивний підходи до дослідження концепту як ментальної одиниці. Виявлення лінгвокультурних складників концепту *NOBILITY* відбувається за допомогою його вербальної репрезентації в англомовній художній прозі на рубежі XIX – XX століть.

Ключові слова: концепт, ціннісний та символічно-образний складники, художній континуум.

DETERMINATION OF LINGUOCULTURAL COMPONENTS OF CONCEPT *NOBILITY* IN THE ENGLISH FICTION WORKS AT THE TURN OF THE XIX – XX CENTURIES

The article deals with concept as a mental unit from the linguocultural and linguoconceptual perspective. Universal human notions of any culture and expression of their national image are objects of numerous linguocultural studies. The key and the most urgent unit of linguocultural research is concept as a mental essence, an element of human spiritual culture reflection, the depth of their understanding of the surrounding world. A linguocultural concept is a conventional mental unit, which is used in the complex study of language, consciousness and culture. Linguocultural analysis defines conditions of cultural construct formation, composed, for instance, under the influence of literature discourse. Under the notion of discourse the author understands a unity of texts culturally interconnected or interconnected in a theme. The goal of the article consists in verbal representation of the linguocultural concept *NOBILITY* in the English fiction works at the turn of XIX – XX centuries. The task lies in distinguishing axiological and symbolic-figurative components of the linguocultural concept *NOBILITY* within the fiction continuum. The analysis of *NOBILITY* is fulfilled with the help of the field analysis. The semantic field has a pecu-

liar structure – nucleus-periphery, – for which maximal concentration of field creating features in nucleus and not full set of these features with possible their weakening in periphery is characteristic. Determination of linguocultural components of the concept NOBILITY occurs with the help of its verbalization in the English fiction works at the turn of the XIX – XX centuries.

Key words: concept, axiological and symbolic-figurative components, fiction continuum.

ВЕРБАЛЬНАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ ЛИНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТА NOBILITY В АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ПРОЗЕ НА РУБЕЖЕ XIX – XX ВЕКОВ

Статья посвящено исследованию концепта как ментальной единицы с позиций лингвокультурологической и лингвоконцептуальной наук. Определение лингвокультурных составляющих концепта NOBILITY происходит с помощью его вербальной репрезентации в англоязычной художественной прозе на рубеже XIX – XX столетий.

Ключевые слова: концепт, ценностная и символично-образная составляющие, художественный континуум.

Універсальні людські поняття будь-якої культури, вираження їхнього національного образу є об'єктами численних лінгвокультурологічних досліджень. Лінгвокультурологічний аналіз визначає умови формування культурного конструкта, сформованого під впливом, наприклад, літературного дискурсу. Під дискурсом мається на увазі сукупність культурно чи тематично взаємозв'язаних текстів [9, с. 133].

Ключовою і найбільш актуальною одиницею досліджень у царині лінгвокультурології постає концепт як ментальна сутність, елемент відображення духовної культури людей, глибини розуміння ними оточуючого світу; а також картини світу, і вужче – національної картини світу, що відображає суспільні норми, погляди, цінності, які є схожими для більшості народів світу, але відмінними та особливими у випадку кожного окремого етносу. Ці важливі питання та поняття розглядаються у фундаментальних працях з лінгвоконцептології, когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології: М. Ф. Алефіренко, В. А. Буряковська, С. Г. Воркачов, А. В. Головня, Н. Г. Єсипенко, В. І. Карасик, В. В. Красних, А. Е. Левицький, В. В. Михайленко, А. П. Мартинюк, У. Б. Марчук, В. А. Маслова, З. Д. Попова, Й. А. Стернін та ін.

Г. Коен та К. Лефевр стверджують, що концептуалізація чи іншими словами, сформовані структури знання у свідомості людини, несуть контекстуально залежний характер [12, с. 11]. Ця залежність представлена національно-культурним контекстом, під яким у нашому дослідженні мається на увазі індивідуальна авторська концептуалізація британської дійсності.

Мета статті полягає у вербальній репрезентації лінгвокультурного концепту *NOBILITY* в англійській художній прозі на рубежі XIX – XX століть.

Завданням дослідження є виокремлення ціннісного та символично-образного складників лінгвокультурного концепту *NOBILITY* у межах художнього текстового континууму.

Матеріалом дослідження послужили тексти класичних художніх творів британських письменників Т. Гарді «Тесс із роду Д'Ербервілів», Дж. Голсуорсі «Сага про Форсайтів»: «Власник», «У зашморгу», «Здається в оренду», Д. Лоуренса «Англія, моя Англія», Р. Олдінгтона «Смерть героя», І. Во «Жменя праху».

Для аналізу концепту *NOBILITY* використаний метод польового моделювання [8]. Розвиток літератури на рубежі XIX – XX століть визначений перипетіями тогодення. Літературна течія, характерна закінченню XIX століття, дістала назву натуралізму [3, с. 181]. Натуралістам властиве правдиве зображення дійсності, вони залишили соціально-психологічні узагальнення, характерні критичному реалізму, і звернулися до деталізації соціальної нерівності. Модернізм вступив у свої права одразу після натуралізму наприкінці XIX століття і припав на період декадансу – так званого «занепаду» у літературному процесі, який, у свою чергу, відображав занепад суспільної думки, культурного розвитку, пошуку втрачених ідеалів, які так «оспіувались» у Вікторинську добу та склали про неї хибне враження у читачів [там само, с. 182]. Період модернізму – це період буржуазної кризи, коли відбувалось засудження егоїзму правлячих класів і разом з тим культивувались особиста порядність, чесність, шляхетність [4, с. 532–533]. Йому характерне протистояння грубому матеріалізму, духовному спустошенню, убогості.

В обраному дослідженням текстовому континуумі письменники розкривають культурно-історичні особливості переходу Вікторинської епохи у період Першої світової війни, які сприяли зміні цінностей британської лінгвокультури, а отже, зміні смислового наповнення лінгвокультурного концепту *NOBILITY*.

Британська картина світу кінця XIX – початку XX століть змальована у літературних творах Т. Гарді, Дж. Голсуорсі, Д. Г. Лоуренса, І. Во та Р. Олдінгтона. Соціально-економічні та політичні події спочатку періоду правління королеви Вікторії, а потім періоду Першої світової війни стали рушійною силою до зображення дійсності письменниками і дозволили висловити власну точку зору як представників британської суспільної думки на зміну однієї епохи іншою [6, с. 15].

Вербалізація смислового наповнення лінгвокультурного концепту *NOBILITY* у текстовому континуумі досліджуваних творів неодмінно залежить від підбору засобів мовної реалізації авторами художніх творів для зображення культурно-соціальної дійсності на тлі історичних подій британського суспільства. Останні доробки у когнітивній лінгвістиці показали, що концепт як ментальна одиниця, виражає ідеальну природу знака, а номінативне поле концепту відображає матеріальний його бік. Ім'я концепту є його ядром та одночасно тілом знака [1, с. 8]. У ядрі концентруються основні ознаки поля і чим далі від ядра, тим віддаленіші ознаки з'являються у структурі вербального вираження концепту.

У роботі одиниці усіх сегментів номінативного поля: ядра, ближньої, дальньої і крайньої периферій утілюють функцію ціннісних та символично-образних складників лінгвокультурного концепту.

Ціннісний складник лінгвокультурного концепту визначається свідомістю людини, бо остання має ціннісну характеристику (одна із властивостей свідомості). Так виражається ставлення представника окремої лінгвокультури (в нашому випадку британської) до навколишнього світу [10]. Він визначає та осмислює власні культурні цінності, які потім експлікує у мові. Знаходження контекстуально-конотативних семантичних компонентів лексем-вербалізаторів концепту *NOBILITY* спонукає до виділення образно-символично-ціннісного складника лінгвокультурного концепту. Це сприяє визначенню ступеня валоративності тих чи інших культурних домінант (смислів чи концептів), які формують відповідний тип культури, що підтримується в мові [5, с. 140–142].

Ціннісними характеристиками концепту *NOBILITY* вважаємо рівень позиції у суспільстві (перетин смислових ознак обох концептів), наприклад, у додатковому компоненті значення: 'Статус голови відомого роду': *As the head of the family, the rest ought to come to me* [HT Td'U, p. 87] або у: 'Гордість за належність до шляхетної родини': *Mrs Crick congratulated Tess on the shilly-shallying having at last come to an end, and said that directly she set eyes on Tess she divined that she was to be the chosen one of somebody who was no common outdoor man; Tess had looked so superior as she walked across the barton on that afternoon of her arrival; that she was of a good family she could have sworn* [HT Td'U, p. 268]; соціальне походження;

чистокровність нації; риси зовнішнього вигляду, поведінки; передача духовності молодшому поколінню; благородство, визначене ім'ям роду та ін.

В окремих випадках відзначаємо негативну оцінку *NOBILITY*, що свідчить про значну кількість семантичних компонентів (особливо зі зміною епох). 'Відчуття власності – основна ознака шляхетності' превалює у лінгвокультурному дискурсі кінця XIX століття як одна із основних ознак цієї епохи: *On hearing June's name, she went hurriedly to her bedroom, and taking two large bracelets from a red morocco case in a locked drawer, put them on her white wrists – for she possessed in a remarkable degree that «sense of property», which as we know, is the touchstone of Forsyteism, and a foundation of good morality* [GJ FS. B. 1, p. 195]. «Власність» трактується автором як основний символ цього періоду.

Початок XX століття знаменується появою нових ціннісних орієнтирів, що простежується в інших фрагментах: 'Ознаки нового покоління у свободі моральних принципів': *The old notion of sexual fidelity must go, declared his enthusiastic writer, and only from the golden sun-bath of divinely nude freedom can rise the glorious new race, etc., etc.* [AR DH, p. 193], 'Зміна шляхетності нації зі зміною епохи' (маються на увазі манери, мораль, зовнішній вигляд, звички, мова): *Morals had changed, manners had changed, men had become monkeys twice-removed, God had become Mammon-Mammon so respectable as to deceive himself. Sixty-four that favoured property, and had made the upper middle-class; buttressed, chiseled, polished it, till it was almost, indistinguishable in manners, morals, speech, appearance, habit and soul from the nobility* [GJ FS. B. 2, p. 261] та декількох інших.

Символьно-образний складник концепту *NOBILITY* також знаходимо у семантичному наповненні його номінантів, виділених у досліджуваних текстах художньої літератури. До прикладу, семантичний компонент 'Моральне обличчя суспільства в майбутньому' показує, що зміна моральних й інтелектуальних цінностей є ознакою покращеного майбутнього британського суспільства: *It was probable that, in the lapse of ages, improved systems of moral and intellectual training would appreciably, perhaps considerably, elevate the involuntary and even the unconscious instincts of human nature; but up to the present day culture, as far as he could see, might be said to have affected only the mental epiderm of those lives which had been brought under its influence* [HT Td'U, p. 226].

ЛСП Вікторіанська епоха містить синтаксичну конструкцію, в якій реалізується латентна концептуальна ознака: 'Представники шляхетної Англії', в ній спостерігаємо порівняння членів сім'ї Форсайтів зі шляхетною Вікторіанською Англією: *James and the other eight children of 'Superior Dosset', of whom there are still five alive, may be said to have represented Victorian England, with its principles of trade and individualism at five per cent and your money back – if you know what that means* [GJ FS. B. 2, p. 121] Символом Вікторіанства є «заможна сім'я», членам якої властивий хист до підприємництва.

Метафоричний образ «шляхетність / англійськість є чистокровність» реалізується у художньому текстовому континуумі через розширене значення номінанта *pure-blooded* 'Чистокровність нації': *He was pure-bred in his Englishness, and even if he would have killed to be vicious, he could not* [ЛДГ АА, с. 58].

Виходячи зі здійсненого дослідження, можна дійти висновку про наявність різноманітного складу контекстуальних конотацій, які підтверджують символічно-образний, ціннісний потенціал лінгвокультурного концепту *NOBILITY*, який має вербальне представлення у контексті художніх текстів. Система мисленнєвих образів, яка закладена у ряді семантичних компонентів вищезгаданих лексем та їхніх сполучень дозволяє виокремити усі складники концепту *NOBILITY*.

За допомогою обраних текстів британської художньої літератури на зламі XIX – XX століть уможливується розкриття культурної значимості та національної специфічності лінгвокультурного концепту *NOBILITY* через його семантичну наповненість й мовну реалізацію.

Вербалізація смислового наповнення лінгвокультурного концепту *NOBILITY* у текстовому континуумі досліджуваних творів неодмінно залежить від підбору засобів мовної реалізації авторами художніх творів для зображення культурно-соціальної дійсності на тлі історичної еволюції британського суспільства, що спонукає до розширення діапазону творів художнього континууму з тією ж метою.

Література:

1. Вишаренко С. В. Принципы структурирования концепта «honor» и текстовая реализация его ядерных компонентов (на материале ранненовоанглийского периода) [Текст] : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04. «Германские языки» / С. В. Вишаренко. – СПб, 1999. – 23 с.
2. Во И. Пригоршня праха: книга для чтения на английском языке / Ивлин Во. – СПб. : Антология, КАРО, 2005. – 288 с.
3. Давиденко Г. Й. История зарубежной литературы XIX – начала XX столетия : навч. посібник. [для студ. вищ. навч. закладів] / Г. Й. Давиденко, О. М. Чайка – [2-ге вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
4. История зарубежной литературы XIX века / [под ред. Н. А. Соловьевой]. – М. : Высшая школа, 1991. – 637 с.
5. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.
6. Леонова Н. И. Английская литература 1890-1960 : учебное пособие по английскому языку / Н. И. Леонова, Г. И. Никитина. – [2-е изд.]. – М. : Флинта, Наука, 2000. – 144 с.
7. Лоуренс Д. G. England, my England = Англія, моя Англія: [новели] / Девід Герберт Лоуренс. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 182 с.
8. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ: Восток-Запад, 2007. – 314 [6].
9. Фрумкина Р. М. Культурологическая семантика в ракурсе эпистемологии / Р. М. Фрумкина // Известия АН. Серия литературы и языка, 1999. – Т. 58. – № 1. – С. 3–10.
10. Чернишенко І. А. Ключові цінності британської картини світу та їх вербалізація у суспільно-політичному дискурсі / І. А. Чернишенко / Наукові записки – Випуск 81 (3). – Серія: Філологічні науки (мовознавство) : У 4 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – С. 179–188.
11. AR DH – Aldington R. Death of a Hero / [introd. by D. Zhantieva] / Aldington Richard. – М. : Foreign Languages Publishing House, 1958. – 442 p.
12. Croft W., Cruse D. A. Cognitive Linguistics / W. Croft, D. A. Cruse. – Cambridge : CUP, 2004. – 372 p.
13. GJ FS. B. 1 – Galsworthy J. The Forsyte Saga. Book 1-3. : Book 1. – The Man of Property / John Galsworthy. – М. : Progress Publishers, 1974. – 383 p.
14. GJ FS. B. 2 – Galsworthy J. The Forsyte Saga. Book 1-3. : Book 2. – In Chancery / John Galsworthy. – М. : Progress Publishers, 1974. – 303 p.
15. GJ FS. B. 3 – Galsworthy J. The Forsyte Saga. Book 1-3. : Book 3. – To Let / John Galsworthy. – М. : Progress Publishers, 1974. – 255 p.
16. HT Td'U – Hardy T. Tess of the d'Urbervilles, A pure woman / [introd. by A. Alvarez and edit. by D. Skilton] / Thomas Hardy. – Harmondsworth, UK : Penguin books, 1985. – 534 p.